

Ю. В. Шушкова,
к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансового менеджменту,
Львівський національний університет імені І. Франка
ORCID ID: 0000-0003-3836-7548

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.4.18

АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Yu. Shushkova,
PhD in Economics, Associate professor, Associate professor of the Department
of Financial Management, Ivan Franko National University of Lviv

ANALYSIS OF INSTITUTIONAL SUPPORT OF TECHNOLOGICAL MODERNIZATION OF UKRAINIAN ECONOMY

У статті обгрунтовано, що формування повноцінного інституційного забезпечення є невід'ємною умовою ефективної реалізації державної політики технологічної модернізації економіки країни. Проаналізовані позитивні та негативні практики планування державної політики технологічної модернізації економіки України крізь призму чинних нормативно-правових актів та стратегій і програм інноваційно-технологічного розвитку економіки України. Вказано на недоліки Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Надано характеристики Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015–2019 рр., Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009–2013 рр. та Державної цільової програми розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки. Вказано на прогалини нормативно-правового поля щодо врегулювання господарської діяльності та відносин, пов'язаних з науковою, науково-дослідною, науково-технічною, інноваційно-технологічною діяльністю в Україні, їх інвестиційним забезпеченням.

The purpose of the article is to analyse institutional support for State policy of technological modernization of Ukraine's economy. The positive and negative practices of planning the State policy of technological modernization of Ukraine's economy through the prism of existing normative legal acts and strategies and programs of innovative and technological development of Ukraine's economy are analyzed.

The development strategy of innovation activity for the period up to 2030 is indicated on the shortcomings. The description of the concept of reforming State policy in innovation sphere for 2015–2019, state target economic program "creation in Ukraine of innovation infrastructure" for 2009–2013 biennium was given. and state target program for development of the system of information

and analytical support of the State innovation policy and monitoring the State of innovative economic development. The gaps of the legal field concerning settlement of economic activity and relations related to scientific, scientific-research, scientific-technical, innovation-technological activity in Ukraine, their investment provision are specified. It was established that the presence in Ukraine of systemic deficiencies and defects in the banking lending operation is due primarily to the shortcomings of the State regulation of these processes, which led to increased dependence of the national banking sector on Foreign capital and reducing the volume of lending to banks of basic economic activities and business entities that invest money in innovation and technology. It is pointed out that the shortcomings of State regulation of technological modernization processes of Ukraine's economy need to be eliminated during the formation and implementation of more qualitative and effective State policy in this sphere.

The practical significance of the study lies in the fact that the shortcomings of the legal provision, as well as the planning system of State policy for ensuring technological modernization of the national economy of Ukraine.

Scientific novelty of the study is that the methodological approach has been improved to create a full system of institutional support of State policy in the field of innovation and technological modernization of the National Economy.

*Ключові слова: технологічна модернізація економіки, інституційне забезпечення, державна політика.
Key words: technological modernization of the economy, institutional support, State policy.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інституційне забезпечення державної політики технологічної модернізації економіки України недосконале. Такий висновок підтверджується тим, що на сьогодні Україна обіймає вкрай низькі позиції практично у всіх міжнародних рейтингах конкурентоспроможності економіки та інноваційного, інноваційно-технологічного розвитку. Зміна ситуації на краще тісно пов'язана з покращенням функції планування державної політики в цій сфері. Йдеться про законодавство та національні і регіональні стратегії та програми розвитку. З іншої сторони, для покращення цієї системи потрібно чітко ідентифікувати недоліки тієї системи, яка функціонує в Україні зараз.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Принципові положення державної політики реіндустріалізації в системі технологічної модернізації економіки достатньо досліджені у працях Т. Васильціва, Р. Лупака [1], В. Іноземцева [2], Ю. Кіндзерського [3], Ю. Кузнєцова [4], І. Лапшиної [5], Е. Лібанової [6], Л. Федулової [7], Ю. Шараєва [8], О. Шкурупія [9], Й. Шумпетера [10] та ін.

Водночас для України системним недоліком залишається недосконалість вітчизняного законодавства, а також системи стратегічних планових документів, які б скеровували у правильне русло процеси технологічної модернізації національної економіки. Недостатність теоретико-прикладних розробок з цього питання обумовила наукові пошуки в цьому напрямі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є здійснення аналізу інституційного забезпечення державної політики технологічної модернізації економіки України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією з причин недостатньо ефективної державної політики регулювання процесів технологічної модернізації економіки України є наявні недоліки в системі планування державної політики в цій сфері.

Хоча потрібно відмітити, що на сьогодні чинною і такою, що реалізується, є Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Цей стратегічний документ було прийнято у 2019 р. та в ньому містяться: аналіз поточного стану інноваційної діяльності; мета Стратегії; структурні елементи національної інноваційної екосистеми; проблеми функціонування національної інноваційної екосистеми; напрями і способи розв'язання проблем; строк, очікувані результати та оцінка реалізації Стратегії; фінансове забезпечення реалізації стратегії. Таким чином, документом передбачені всі необхідні елементи для стратегування розвитку сфери інноваційної діяльності економіки країни. Загалом формулювання мети Стратегії видається якісним, вірно визначені проблеми і перешкоди, а також шляхи розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Цей важливий документ стратегічного планування має низку системних недоліків. По-перше, це невиконаність його положень на фундаменті технологічної модернізації економіки або, принаймні, на ґрунті інно-

Таблиця 1. Ключові НПА, що визначають правові засади здійснення інноваційно-технологічної діяльності та її інвестиційне забезпечення в Україні

Щодо регулювання інноваційно-технологічного розвитку	Щодо регулювання інвестиційного забезпечення
<p>Закони України:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 р. 143-V; ▪ «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII; ▪ «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 р. № 40-IV; ▪ «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8.09.2011 р. № 3715-VI; ▪ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р. № 991-XIV; ▪ «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР; ▪ «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 р. № 386-р; Постанови Кабінету Міністрів України; ▪ «Про затвердження плану заходів з підтримки розвитку індустрії програмної продукції на 2019 рік» від 22.05.2019 № 353-р; ▪ «Про затвердження Державної програми розвитку галузі інформаційних технологій на період до 2023 року» від 27.02.2019 № 222; Розпорядження Кабінету Міністрів України ▪ «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17.01.2018 р. № 67-р. 	<p>Закони України:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII; ▪ «Про інститути спільного інвестування» від 5.07.2012 р. № 5080-VI; ▪ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р. № 991-XI; ▪ «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій» від 23.05.2017 р. № 2058-VIII; ▪ «Про державно-приватне партнерство» від 1.07.2010 р. № 2404-VI; ▪ «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 р. № 1540а-XII; ▪ «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР; ▪ «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» від 17.02.2000 р. № 1457-III; <p>Постанови Національного банку України:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ «Про врегулювання питань іноземного інвестування в Україну» від 10.08.2005 р. № 280

Джерело: складено автором.

ваційно-технологічного розвитку. Йдеться про те, що на сьогодні в епоху глобалізації та діджиталізації все більшого значення набувають саме технологічні інновації або прогресивні передові технології. Вся сфера цифрової економіки — це інформаційні технології. Значно меншої важливості (у порівнянні з технологічними нововведеннями) набувають товарні, організаційні, маркетингові, управлінські та інші види інновацій. Тому акцентування уваги на розвитку інноваційної діяльності лише консервує відставання економіки України від країн — інноваційно-технологічних лідерів.

По-друге, це відсутність у Стратегії конкретних інструментів та механізмів з впровадженням яких будуть розв'язані визначені в документі проблеми.

По-третє, шляхи державної політики, які пропонуються в цьому програмному документі орієнтовані на вирішення проблем у той час, як більш прогресивний підхід стосується і усунення перешкод інноваційно-технологічного розвитку (вирішення проблем) і досягнення стратегічних цілей чи завдань державної політики, які в Стратегії не визначені.

По-четверте, Стратегією чи іншим нормативно-правовим актом України не закріплено чітко визначені конкретні джерела та обсяги фінансово-ресурсного забезпечення реалізації планових заходів. За такого підходу цей стратегічний плановий документ, як і практично всі інші, які приймалися до цього, не буде в достатній мірі профінансований, а відтак і реалізований.

По-п'яте, Стратегією передбачені конкретні кількісні показники — результати її реалізації, яких буде досягнуто за 2019—2030 рр. Але прогнозні значення показників жодним чином не обґрунтовані, що ставить під сумнів обрання їх орієнтирами державної політики, а

також не показано очікуваний вплив реалізації Стратегії на розвиток економіки в цілому.

По-шосте, у Стратегії відсутні чіткі інструменти фінансово-податкового стимулювання інноваційно-технологічно активних підприємств, а також створення, розвитку і ефективного функціонування елементів інноваційно-технологічної інфраструктури (інноваційних парків, інноваційно-технологічних кластерів, венчурних фондів, техніко-впроваджувальних промислових зон і т. ін.).

Потрібно вказати на те, що в Україні вже не одноразово приймалася низка стратегічних планових документів із розвитку інноваційно-технологічної діяльності. Можна згадати Концепцію реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015—2019 рр., Державну цільову економічну програму "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009—2013 рр., Державну цільову програму розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки; протягом 2013—2019 рр. в Україні схвалено понад 40 стратегічних планових документів галузевого рівня, які стосуються інноваційно-технологічного розвитку. Проте цільові орієнтири більшості цих стратегій, програм, концепцій так і не реалізовані, що є свідченням наявності окремих недоліків, допущених під час планування, несистемності планових заходів, наявності низки зовнішніх суб'єктивних чинників — перешкод (відсутність політичної волі, брак бюджетно-фінансового ресурсу, бюрократизм та корупція в органах виконавчої влади тощо).

Потрібно додати, що системними проблемами — перешкодами реалізації стратегічних планів держави є або

відсутність конкретного плану заходів їх реалізації або невизначеність із їх фінансуванням. До прикладу, обидва з цих недоліки характерні відносно аналізованої вище Стратегії.

Оскільки технологічна модернізація економіки тісно пов'язана з розвитком сектора цифрової економіки, важливе значення має аспект стратегічного планування розвитку сектору цифровізації. Відтак, позитивно, що в Україні створено Міністерство цифрової трансформації України та реалізується Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки. Метою реалізації концепції є досягнення цифрової трансформації існуючих та створення нових галузей економіки, перетворення сфер життєдіяльності у нові, більш ефективні. Завданнями Концепції передбачається прискорити економічне зростання України та істотно збільшити обсяги інвестицій, зміцнити конкурентоспроможність та підвищити ефективність галузей економіки, досягти технологічно-цифрової модернізації промисловості та виробництва, покращити доступність цифрового світу для громадян, розвинути цифровий бізнес.

Відомо, що найкращий спосіб досягти успіху в тій, чи іншій царині державного управління передбачає створення сприятливого середовища, в якому економічні агенти будуть мотивованими до раціональної поведінки і, відповідно, всі процеси розвиватимуться у необхідному напрямі. Таке середовище передусім визначається законодавством країни. Саме тому третє завдання державної політики забезпечення технологічної модернізації економіки стосується формування відповідного нормативно-правового поля.

Як показано у таблиці 1, в цілому нормативно-правове поле щодо врегулювання господарської діяльності, а також відносин, пов'язаних з науковою, науково-дослідною, науково-технічною, інноваційно-технологічною діяльністю, їх інвестиційним забезпеченням, в Україні сформоване, що позитивно. Водночас є підстави вести мову про окремі недоліки.

Так, по-перше, в Україні наявні базові закони в аналізованій сфері. Це, зокрема закони України "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про інноваційну діяльність" та "Про інвестиційну діяльність". Вони дійсно закладають правовий фундамент розвитку інноваційно-технологічної діяльності в країні. Але ці НПА були прийняті достатньо давно. Попри те, що в їх положення щорічно вносяться ті, чи інші зміни визріла необхідність їх істотного перегляду включно з розробкою і прийняттям єдиного закону про технологічну модернізацію економіки України та її фінансово-ресурсне забезпечення. За такої умови саме технологічна модернізація була б визначена стратегічним імперативом державної політики і всі заходи та засоби в межах науково-технічної, інноваційної, технологічної та ін. діяльності підпорядковувалися й спрямовувалися б на досягнення генеральної мети.

Окрім того, законом можна було б чітко визначити обсяги (до прикладу, певний відсоток від ВВП країни за попередній рік чи відсоток до загального обсягу державного та місцевих бюджетів) та джерела формування інвестиційного, фінансового та іншого ресурсного забезпечення. Під час перегляду положень зазначених вище чинних законів можна було б внести низку прин-

ципово нових аспектів, пов'язаних із сучасними тенденціями розвитку інновацій та технологій, цифровізації економіки та суспільства, що відбуваються в світі.

По-друге, в Україні бракує законодавчих актів, які стосувалися б врегулювання діяльності найбільш ефективних інструментів стимулювання та підтримки розвитку інноваційно-технологічної діяльності. Йдеться, наприклад, про діяльність венчурних фондів або інноваційних парків тощо. Тобто право на існування такого роду структур в країні сформоване. Але не передбачені чітко визначені інструменти їх спеціального (у т. ч. пільгового) режиму функціонування, фінансової підтримки, податкових стимулів, спеціального кредитування, контролю за реалізацією інноваційно-технологічних проектів та їх результатів; недостатньо визначеними залишаються й окремі важливі терміни і поняття, у т. ч. найновіші.

По-третє, потребує законодавчих змін система державного фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Значні суми коштів виділяються в Україні на науково-дослідну діяльність закладів освіти передовсім вищої освіти, а також діяльності структур Національної академії наук України, інших відомчих науково-дослідних організацій. У підсумку виконання таких робіт щорічно здаються сотні звітів про виконання НДР, результати яких жодним чином не впроваджуються. Не ведеться моніторинг реалізації результатів досліджень. Не здійснюється оцінювання ефективності витрачених бюджетних коштів і т. ін.

Таким чином бюджетний ресурс витрачається нерационально та неефективно. Цю ситуацію потрібно змінювати. Визріла актуальність прийняття Закону України "Про фінансування наукової, науково-технічної та інноваційно-технологічної діяльності в Україні", де достатня увага була б приділена безпосередньо питанням бюджетного фінансування. Існуючу в Україні практику потрібно змінювати. Кошти мають виділятися виключно на конкурсних засадах, для фінансування спільних (виконавець — науково-дослідна структура та споживач — суб'єкт господарювання) інноваційно-технологічних проектів, із внеском у проект приватного капіталу, відстеженням ефективності проекту, належним контролем і відповідальністю в разі нецільового чи неефективного використання бюджетного ресурсу. Органи державного управління слід виключити з переліку споживачів результатів НДР.

Саме за цими напрямками слід удосконалювати вітчизняне нормативно-правове поле забезпечення технологічної модернізації національної економіки.

ВИСНОВКИ

За створення умов для технологічної модернізації економіки відповідальна система державного управління. Існують різні методики та підходи до оцінювання її якості та ефективності. Але за будь-яких із них, у разі невиконання базисних функцій і завдань державна політика об'єктивно неефективна. Саме такі висновки випливають у підсумку аналізу державної політики забезпечення технологічної модернізації економіки України, оскільки одна з основоположних функцій тут нереалізована. Підтвердженням зазначеного є те, що в Україні несформованою залишається система страте-

гічного планування технологічної модернізації економіки, відсутніми — конкретні інструменти та механізми регулювання, джерела та обсяги фінансово-ресурсного забезпечення, невизначеними — чіткі вимірники результативності регулювання (вади планування державної політики), актуалізувалася необхідність перегляду положень базових нормативно-правових актів, які регламентують інноваційно-технологічну діяльність, зокрема в напрямі підсилення ефективних інструментів стимулювання та підтримки розвитку інноваційно-технологічної діяльності, фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності (недоліки нормативно-правового поля).

Література:

1. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Штець Т.Ф. Обґрунтування стратегічних напрямів, цілей та заходів державної політики реалізації потенціалу ІТ-сектору економіки України. Підприємництво і торгівля. 2018. Вип. 23. С. 56—63.
2. Иноземцев В.Л. За десять лет. К концепции постэкономического общества. Москва, 1998. 536 с.
3. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: монографія. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2013. 536 с.
4. Кузнецов Ю. Промышленная политика и международные отношения / под ред. А.И. Левенчука. Челябинск: Социум, 2005. 360 с.
5. Лапшина І.А. Розвиток людського капіталу України в процесі євроінтеграції: монографія. Львів: Кальварія, 2008. 332 с.
6. Лібанова Е.М. Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів. Демографія та соціальна економіка. 2011. № 1 (15). С. 24—38.
7. Федулова Л.І. Технологічна політика в системі стратегії економічного розвитку. Економіка і прогнозування. 2010. № 1. С. 22—38.
8. Шараев Ю.В. Теория экономического роста. Москва: ГУ ВШЭ, 2006. 254 с.
9. Шкурупій О.В. Інтелектуальний капітал в умовах становлення постіндустріального суспільства: імперативи глобального економічного розвитку та орієнтири для України: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. 303 с.
10. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Кембридж: Гарвардський університет, 1934. 588 с.
11. Васильців Т.Г., Магас Н.В. Передумови конкурентоспроможності підприємств роздрібної торгівлі. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.2. С. 218—222.

References:

1. Vasylytsiv, T.G. Lupak, R.L. and Shtets, T.F. (2018), "Substantiation of strategic directions, goals and measures of the state policy of realizing the potential of the IT sector of the Ukrainian economy", Entrepreneurship and trade, vol. 23, pp. 56—63.
2. Inozemcev, V. L. (1998), Za desiat' let. K koncepciyi postekonomicheskogo obshchestva [For ten years. To the concept of post-economic socie], Ekonomika, Moscow, Russia.

3. Kindzerskyi, Yu. V. (2013), Promyslovist' Ukrainy: strategiya I polityka strukturno-tehnologichnoyi modernizaciyi [Industry of Ukraine: strategy and policy of structural and technological modernization], Institute of Economics and Forecasting NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

4. Kuznyetsov, Yu. (2005), Promyshlennaya politika I mezhdunarodnye otnosheniya [Industrial policy and international relations], Socium, Chelyabinsk, Russia.

5. Lapshyna, I. A. (2008), Rozvytok lyuds'kogo kapitalu Ukrainy v procesi yevrointegraciyi [Development of human capital of Ukraine in the process of European integration], Kalvariya, Lviv, Ukraine.

6. Libanova, E. M. (2011), "Modernization of the Ukrainian economy in the context of social challenges", Demography and the social economy, vol. 1 (15), pp. 24—38.

7. Fedulova, L. I. (2010), "Technology policy in the system of economic development strategy", Economics and forecasting, vol. 1, pp. 22—38.

8. Sharayev, Yu. V. (2006), Teoriya ekonomicheskogo rosta [Theory of Economic Growth], GU VShE, Moscow, Russia.

9. Shkurupiy, O. V. (2010), Intelektual'nyi kapital v umovah stanovlennia postindustrial'nogo suspil'stva: imperatyvy global'nogo ekonomichnogo rozvytku ta oriyentury dlia Ukrainy [Intellectual capital in a post-industrial society: global economic development imperatives and benchmarks for Ukraine], RBV PUET, Poltava, Ukraine.

10. Shumpeter, Y. (1934), The theory of economic development, Garward Univercity, Cambridge, England.

11. Vasylytsiv, T.G. and Magas, N.V. (2014), "Prerequisites of competitiveness of retail enterprises", Scientific Herald of the National Forestry University of Ukraine, vol. 24.2, pp. 218—222.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2020 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73